

ZHYTTIA I SHKOLA, Ukrainian Cultural and Educational Periodical

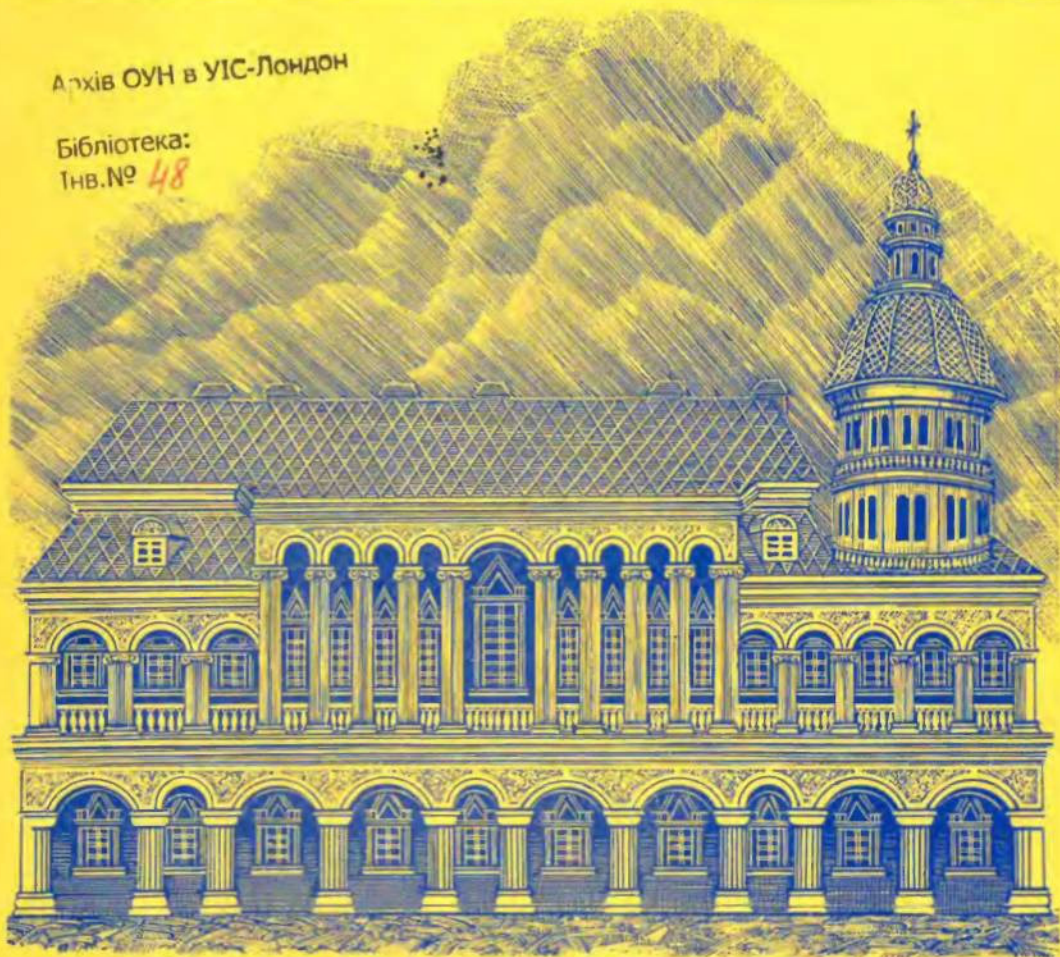
Ч. 7-8 (47-48)

ЛИСТОПАД-ГРУДЕНЬ, 1960

РІК VI.

Архів ОУН в УІС-Лондон

Бібліотека:
Інв. № 48

Києво-Могилянська Академія — твердиня української культури

"ЖИТТЯ І ШКОЛА", незалежний орган українського вчительства та батьків у вільному світі. Виходить щомісяця. Відповідальний редактор і видавець д-р Василь Луців. Редагує колегія. Мовний редактор Павло Степ. Річна передплата — \$3.00

Адреса Редакції: "Zyttia i Shkola" — 37 Day St., New Haven, Conn., USA.
Адреса Адміністрації: "Zyttia i Shkola, 39 Indian Rd., Toronto 3, Ont., Canada.

Рисунок на обкладинку виконав артист-маляр Микола Бідняк.

УСІ ЗАЛЕГЛОСТІ ТА БІЖУЧІ ВПЛАТИ НА ЖУРНАЛ "ЖИТТЯ І ШКОЛА" ПРОСИМО ВИСИЛАТИ ТІЛЬКИ НА АДРЕСУ:

ZHYTTIA I SHKOLA
35 DAY ST., — NEW HAVEN, CONN., U.S.A.

Життя і Школа

ZHYTTIA I SHKOLA, Ukrainian Cultural and Educational Periodical

Ч. 7-8 (47-48)

ЛИСТОПАД-ГРУДЕНЬ, 1960

РІК VI.

Федір Бурлака

Перший президент Української Академії Наук

Академік Володимир Вернадський народився в Києві 1863 року. Рід Вернадських походить із запорозьких козаків. В попередньому поколінні родина Вернадських мала зв'язки з такими видатними діячами української культури, як кирило-методіївці, Гулак (рідний дядько матері Івана Вернадського), Костомарів, Максимович, Куліш, Шевченко. Бабка нашого вченого походила з сім'ї Короленків. В часах раннього дитинства в сім'ї його батька панував культ декабристів.

Від батька він познайомився з українською історією і тодішньою літературою — журналами "Громада", "Основа", творами Шевченка, Куліша, Квітки-Основ'яненка. Це й визначило потім громадський шлях академіка Вернадського. Це був шлях свідомого українського діяча.

Після смерті батька Володимир Вернадський познайомився з Михайлом Драгомановим, близько зійшовся з ним і став одним з перших членів-фундаторів Наукового Т-ва ім. Шевченка у Львові. Він був останній з фундаторів цього товариства, що дожив до болючого упадку т-ва за большевицької окупації.

Академік Володимир Вернадський був мінералогом. Ця наука до нього була схоластичною і ґрунтувалась на мертвій схемі будови земної кори. Український учений оживив її, створивши теорію про незамиряюче, динамічне життя земних надр. На створення цієї теорії він поклав понад шістьдесят років праці, сповнених шукання найближчого людині ходу геологічного процесу зміни життя на землі, як планеті. Ще з 1908 р. проф. Вернадський (вже дійсний член Британської Асоціації Наук та Російської Академії Наук), перебуваючи в Дубліні, почув доповідь професора фізики й мінералогії Д. Джолі про геологічне значення урану. Англійський учений дав тоді перше зведення з радіогеології. Ця проблема цікавила й українського вченого і на цьому ґрунті зав'язалася між ними

Усім передплатникам і співробітникам Веселих Різдвяних Свят і Щасливого Нового Року щиро бажає

Реданція і Адміністрація журн. "ЖИТТЯ І ШКОЛА"

дружба. Вони листувались і ділились своїми думками протягом 25 років, аж до самої смерті Жолі.

Зацікавившись проблемою радію, академік Вернадський досліджує ролі радіоактивної енергії в геологічній історії нашої планети і 1911 року, на річному засіданні Російської Академії Наук, виголошує доповідь "Завдання дня в сфері радію", в якій говорив про значення хемічних елементів в історії землі, а можливо і всіх планет. Звідси й починається нова наука, відкрита українським вченим, т. зв. геохемія.

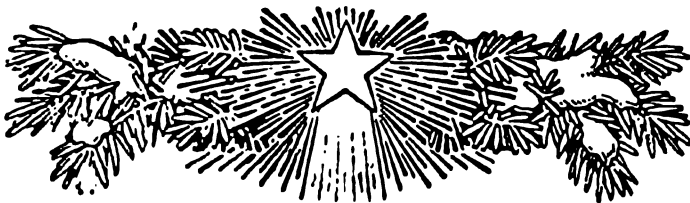
У 1916 році академік Вернадський переконався, що в основі геології лежить хемічний елемент — атом, і що в біосфері (тобто в природі, яка оточує нас), живі організми відіграють величезну ролі. Так він у своїх шуканнях прийшов до відкриття біохемії. В 1917 році, під час перебування на власній дачі в Шишках на Полтавщині, Володимир Вернадський остаточно оформив свої думки і ввів у геохемію — науку, що вивчає давно відмерле, поняття — "жива речовина", як сукупність живих організмів нерозривно зв'язаних з біосферою. Цій "живій речовині" академік присвятив відтоді все своє життя.

Ідея створення Української Академії Наук належить Володимирові Вернадському. Він очолив Комісію для вироблення законопроекту Української Академії Наук у Києві та став її дійсним членом і першим президентом, обраним загальними голосами вчених дня 27-го жовтня 1918 року.

Академік Володимир Вернадський керував новою Академією тільки рік, бо опісля йому наказано виїхати в Росію і там працювати, але саме йому завдячуємо тим, що Українська Академія Наук була з самого початку поставлена як централізований науковий заклад із лабораторіями й інститутами. Президент Вернадський поклав початок майбутньому відділові технічних наук, створеному при Українській Академії ще до того, як його створено при російській (Всесоюзній) Академії в Москві.

Академік Вернадський працював на чужині і для чужих, але завжди був радий, коли до нього звертались українські вчені по допомогу чи поради. В 1942 році Українська Академія Наук відзначила вісімдесятиліття з дня народження свого засновника і першого президента. В 1944 році академік Вернадський написав свої надзвичайно цікаві спомины до 25-літнього ювілею Української Академії Наук.

У січні 1945 року радіо сповістило нас про смерть 82-літнього українського вченого. Відійшов видатний син, патріот і вчений українського народу, але пам'ять про нього триватиме віками. Про нього говоритимуть його діла і праці, як от: "Досвід описової мінералогії", "Історія мінералів земної кори", "Геохемія", "Біосфера" тощо. Його ім'ям названо мінерал хемічного складу — вернадит. ($MnO_2 \cdot nH_2O$).

Дещо з давніх україно-сербських літературних взаємовідносин

У XVIII столітті, в епоху сербського культурно-національного відродження, яке розквітло на ґрунті боротьби з німецько-мадярською агресією, величезну культурну підтримку давав Сербії український народ. Давні літературні зв'язки між сербами та українцями в XVIII столітті значно посилюються. В Сербії широко розповсюджують такі книги, як "Грамматика" Мелетія Смотрицького, проповіді Галіятовського, Барановича, Симона Полоцького, вірші Йоана Максимовича, "Камінь віри" — Яворського, педагогічні праці Прокоповича тощо. Одночасно українські педагоги закладають перші підвалини систематичної, належно організованої сербської школи. 1733 року Київський архієпископ Рафаїл Заборовський відрядив до міста Карлівці (у Славонії) для навчання сербських дітей шість магістрів, набраних з вихованців Київської Академії.

Треба признати, що Києво-Могилянська Академія відіграла велику роль у розвитку сербської культури. Через її аудиторії пройшов не один десяток сербських діячів, як от відомий історик Йован Раїч, який прагнув здобути освіту в Академії й тому мусів пройти пішки з Австрії до Києва...

Про навчання у Києво-Могилянській Академії мріяв видатний в історії сербського відродження Досифей Обрадович та інші визначні серби.

Серед киян, відряджених Рафаїлом Заборовським до Карлівців, був відомий у XVIII столітті український діяч Мануїл (чернече ім'я Михайл) Козачинський.

Козачинський народився на Поділлі 1699 року, освіту здобув у Києво-Могилянській Академії. У Карлівцях він викладав латинську мову і працював на посаді шкільного префекта, тобто був помічником ректора по адміністративній частині. Тут він написав драму під назвою "Трагедія о смерті посліднього царя сербського Уроша V і о упадку сербського царства", властиву тогочасним шкільним драмам в Україні. У 1738 році Козачинський повернувся в Україну, до Києва. Працював він в Академії — вчив та виконував обов'язки префекта. Учив філософію, як теж продовжував розпочаті в Карлівцях літературні твори. У Києві написав він кілька панегіричних од та дві драми. У Києво-Могилянській Академії працював Козачинський сім літ. У липні 1745 року він подався у відставку, а десять літ пізніше помер.

"Україна — талановита і щедра, рясна, як казка, з людьми, внутрішньо багатішими. Гострий, неповторний, самобутній, своєрідний талант наклав тут на все свій відбиток".

Римський-Корсаков (композитор)

"Скільки разів ішли запорожці в бій, де надії не було ніякої, але перемогали, бо вірили в себе, в свою правоту, і твердо говорили собі: "Ми переможемо!"

Альфредо Фогаццаро

Лист до президента Вільсона

Пане Президенте !

В той час, коли нормальне життя людськості порушено, коли ріками ллється кров, а вороги, всі сили напружуючи, усе нових дошукуються способів, щоб подужати одно одного, розвиваючи до колосальних меж енергію руйнування й нищення — залунав Ваш мужній і благородний голос на оборону потоптаних надій людськості. Ваша нота з 18 грудня й заява Ваша в сенаті 9 січня своє діло зробили. Вони присилювали людськість — і найпоперед сторони, що воюють, серйозно загадатись над наслідками розпаленого божевілля, і викликали змагання гасити пожежу, що нищить матеріальні й моральні здобутки людськості, — і цим згадані акти справді таки можуть "на-ново заложити підвалини міжнародної згоди". Молодій американській нації, що вже багато зробила "во ім'я високої й благородної надії — бути людськості світочем на шляху до воли", судилося ще раз, і за найтрагічнішого моменту світової історії, виступити в особі Вашій — "щоб усьому світові забезпечити згоду й справедливість". І не марна Ваша, пане президенте, певність, що висловлені Вами думки поділяють за теперішнього часу всі "вільнодумні люди і всі друзі людськості в кожній країні", а особливо ті "мовчазні маси народні, що не мали способу висловитись по щирості про смерть дорогих їм людей та нищення своїх домівок". Хвилюючись дослухаються ці мовчазні маси народні до великих слів, що несуть їм євангелію згоди й справедливості. В закликах Ваших до згоди й оновлення людськості пізнають ці маси свої найкращі бажання, тільки несправедливим нагнітом сучасного ладу державного придушені.

А вже надто благовістям пролунали Ваші слова для націй недержавних, для націй, що за нечисленні жертви свої на користь сучасних держав-левіяфанів мають заплату самим національним пригніченням, гнобительством, утиском. Ця війна виставила була між іншими гасло визволення "малих" отих націй, але досі, з обох боків однаково, несла їм саме руйнування культурних вартостей, нищення життя людського, матеріальну руїну, зневагу моральну. Щодо цих націй, то лицемірство людське дійшло нині свого краю. Україна і Сербія, Ірландія й Румунія, Бельгія та Польща, Греція й Чорногорія, Албанія і Персія — впали або одно по одному падають жертвами цього визвольного лицемірства, ні в кому не викликаючи справжнього бажання та реальних спроб заступитись за потоптані право і людяність. Оповідений Вами, пане президенте, принцип, що всім народам, жодної не роблячи різниці між великими й малими, потужними і кволими, "повинна забезпечена бути воля існування, віри, промислового й громадського розвитку" — новими натхне надіями оті беззахисні нації, що на їх потужне сусідство дивилось тільки як на підставу до власної потуги або як на гній для своєї культури.

Ми, заступники 35-мільйонної української нації, між ворожими державами поділеної й поневоленої братоубійчим виступати чином у ворожих таборах, неказанно почуваємо весь жах теперішнього становища недержавних народностей. У Росії народ наш, якого частина користується з гостинності й великої Вашої республіки, позбавлено найелементарніших умов для розвитку — аж до заборони національної мови, пись-

менства, преси. Виходячи на люди з гаслом визволення австрійських українців, Росія за окупацію Галичини зруйнувала культурні здобутки і працю багатьох поколінь, покинувши там по собі справжню пустиню. Але разом і Австрія, заводячи автономію Галичини, щоб догодити дужчому тут елементові - польському, ставить галицьких українців перед перспективою нової підлеглисти, нового утиску. Трагедія, що переживає український народ, ще збільшується тим, що справедливі його домагання національного самоозначення стріваються з упертим нехтуванням з обох боків: росіяни вважають українців за частину руського, поляки за частину польського народу. Тим часом своїм відродженням національним, своїм багатим народнім письменством, своїми культурними здобутками український народ виразно виявив і свою волю до самостійного розвитку, і право своє на таке ж існування. Український народ хоче самим собою бути й завзято бореться за самобутнє існування й розвиток. Своєю минувшиною він довів, що рано а чи пізно цього він добудеться. І для нас, його заступників, щирий і мужній Ваш голос в оборону пригнічених національностей пролунав правдивим благовістям, що станеться це рано, бо споконвічно живущі для нас ідеї автономізму й федералізму, рівноправности й рівноцінності всіх націй — однаково й "малих" як і "великих" — стають нині добром усієї людськості. У Вашій, пане президенте, особі до цих ідей прилучаються вже правительства потужних держав. — і це подає знак, що недовго може дождити вже до здійснення їх в житті.

Вітаємо благородний почин Ваш і висловлюємо разом з Вами, пане президенте, незбиту віру, що грядущий слідом за великою війною час принесе справжній мир, нефалшовану волю й справедливість і мовчазним масам народнім, і всім — великим і малим — націям, і кожній поодинокій особі людській, і цілій загалом людськості. Не тішившись ніколи ласкою од сторонніх людей, ми, українці, добру знаємо ціну виразам міжнароднього братства й солідарности і на зміцненні саме цих основ свої будуюмо надії на щасну долю рідного народу в сім'ї рівноправних націй старого й нового світу. Ваша, пане президенте, гаряча оборона пригнічених націй непохитну дає нам певність, що вже в процесі майбутніх мирових переговорів становище українського народу прикує загальну до себе увагу, і в оновленому світі він засяде місце, варте 35-мільйонного народу, його славної історії й завзятої боротьби за свою національну індивідуальність.

22 січня 1917.

(Лист-заява від Товариства Українських Поступовців (ТУП), найдавнішої української організації, що до революції мало не єдина заступала свідоме українство, єднаючи в собі, на підставі надпартійности, більшість свідомих національно елементів на Україні. Документ з доручення Ради Товариства зложив Сергій Єфремов, але листа тільки написано, а не одіслано. Читання адресата, а потім революція в Росії спинили розгляд листа Радою товариства, зробивши взагалі непотрібним це листування).

"Наше Минуте", журнал історії, літератури і культури. Київ. Ч. 3 1918 ст. 127-132-33.

Праця Джона Говарда в Херсоні

(В наві'язанні до англо-українських взаємин)

Від залізничної станції, вниз до Дніпра, іде широка мальовнича вулиця, перерізуючи веселе приморське місто України, Херсон.

Тут живуть залізничники, портові робітники, рибалки та студенти.

Кілька поколінь місцевих мешканців пам'ятають майдан, який перетинає ця вулиця, і на ньому сірий кам'яний пам'ятник. Це була висока піраміда, на вершині якої стояв великий сонячний годинник. Тінь від його шпиля падала на бронзовий вказівник годинника і люди визначали час і справджували по тій тіні час. Внизу, біля підніжжя піраміди, був бронзовий барельєф із зображенням літньої людини з довгим волоссям і високим чолом. Підпис під барельєфом свідчив, що тут лежить тіло англійця Джона Говарда, що помер і похований в Херсоні 1789 року.

Ім'я англійця, який помер так давно, знали тут усі — кожен підліток школяр і кожен дідусь.

Джон Говард — людина з великим серцем — жив в XVIII столітті в Англії. Своє життя він присвятив допомозі бідним людям. Він збудував власним коштом багато лікарень, притулків для дітей і для старих. Це була людина глибоко принципіальна, яка не боялася сказати суспільству, що діється в тюрмах, лічницях і містах, де лютують епідемії. Він не обмежувався самими балачками, а вимагав від влади людяності.

У Лондоні жив Говард мало. Все своє життя він мандрував, досліджуючи тюрми, притулки й лікарні в Англії та інших країнах.

В Англії він виступав у парламенті і був ініціатором тюремної реформи, у Відні був присутній на обіді в австрійської цесареві Марії-Тереси і відверто засудив те, що він бачив у віденських тюрмах. Коли в Петербурзі його запросили на обід цариця Катерина II, він відмовився прийти, заявивши, що приїхав у Росію, щоб відвідати тюрми, а не паляти.

У цей час лютувала чума. У Херсоні епідемія була особливо сильна. Основним засобом боротьби з нею була карантена: хворих ізолювали від здорових, і вони або видужували, або вмирали. Херсон — великий торговельний порт — вів торгівлю з Англією, Францією, Туреччиною і Скандинавією. Була небезпека, що епідемія пошириться по всій Європі.

Говард приїхав у Херсон і тут боровся з чумою, не шкодуючи сил. Майже половина мешканців померла. Говард разом з російськими лікарями намагався врятувати решту. Він лікував, організовував лічниці, дбав про ліки та їжу для хворих. Заразившись чумою, Джон Говард захворів і за кілька днів помер.

Він заповів поховати його і забути за нього.

Але таку людину забути не могли. Говарда поховали в центрі міста, на тій самій вулиці, де він жив. Закінчилась епідемія, знов заселились будинки, знов зазеленіли тополі й акації на вулицях міста, задзвенів дитячий сміх з відчинених вікон будиночків. Пам'ять про англійця, що допомагав нашому народові в біді, не вмерла. Вулицю назвали його ім'ям і на його могилі поставили пам'ятник із сонячним годинником і бронзовим барельєфом. З весни до самої осені на його могилі лежать квіти.

Мало не два століття стояла ця могила на зеленій вулиці Говарда

БАТЬКИ ТА ДІТИ

Василь Луців

На маргінесі спостережень наших дошкільнят

Усякий батько з більшою чи меншою увагою стежить за духовним і фізичним розвитком своїх малят. Особливо цікавиться тим педагог, який має всі дані, щоб провадити свої спостереження фахово, за найновішими педагогічними засадами, що йому відомі, а, крім того, він стежить не тільки за своїми дітьми, але й за чужими з огляду на свою професію. Думаю, що такі спостереження, переведені мною, зацікавлять не одного нашого батька і педагога, тому ділюся з читачами "Життя і Школи" своїми думками.

а) Мовчазність у дітей

Дехто з батьків думає, що його дитина мовчазна тому, що не вміє як слід говорити, що не потрапить належно висловитись. Але це не так, бо мовчазність такої дитини лежить в основі її характеру. Безперечно, що над такою дитиною треба більше працювати і треба її вчити не тільки мови, але перш за все спробувати змінити деякі невластиві прикмети її характеру. Треба "вивести" дитину з її дотеперішнього психічного стану. Головне, щоб таку дитину осмілити і прив'язати до себе, а, на жаль, у наші зматеріялізовані дні у багатьох батьків чи матерів немає на це часу. Найбільше соромливих дітей подибуємо серед тих, які мають мовні недомагання. Ось пригляньмося до дитини, що заїкається, особливо прослідкуймо за нею як вона перебуває на дозвіллі в гурті інших дітей. Діти звичайно гомінкі, веселі, а то й свавільні. Сміх інших дітей видається тій дитині, що заїкається, — сміхом з її недомагання. Така дитина замикається в собі, тримається осторонь і насуплюється. Я спостерігав у класі, що під час лекцій така дитина "затинаялась" і не відповідала на питання, побачивши ледь помітну усмішку на лицах інших дітей, хоч ті усмішки не були викликані її відповіддю. Те саме спостерігав я і в свого сина, який гарно і плинно говорить, хоч мовчазливіший за дочку, але при впливі більших вражень повторював слово чи слова і переходив на заїкування.

Мовчазність, а часто заїкування можна вилікувати у дітей тільки наполегливою працею. Дуже допоміжними бувають як вдома з дошкіль-

в Херсоні, аж поки почалась війна. Німці окупували в часі другої світової війни Херсон і знищили пам'ятник на могилі Джона Говарда, котрий відновлено щойно по війні.

І сьогодні відвідувачі Херсону, англійські та американські моряки, із цікавістю оглядають пам'ятник свого великого земляка лікаря Джона Говарда...

нятами, так і в школі зі старшенькими, — індивідуальні ігри та заняття. До таких дітей треба ставитись з материнською ніжністю, треба здобути їхнє прив'язання і щирю любов, бо тільки тоді переможемо їхню соромливість. Крім цього, треба у дитини розбудити віру у її власні сили. Дуже часто в цьому може багато допомогти інша смілива дитина, яка подружиться із такою дитиною. Батьки чи педагоги мусять підшукувати для таких дітей постійні роди зацікавлень, тобто любимі їхні заняття і розваги. Особливо корисні тут ігри та забави, бо активність і рух убивають соромливість.

На цьому місці хочу ще порушити інший рід соромливості, помітний у "дітей без мови", тобто у дітей, які попадають у гурт дітей, що говорять іншою, їм незнаною мовою. Я мав такі взірці з дітьми, народженими в Америці, які попали в українську рідну школу, не знаючи української мови. Думаю, що таке саме буває і з нашими дітьми в перших тижнях їхнього перебування в американській чи канадійській школі з англійською мовою навчання, якої вони не знають. В цьому випадкові справа не така тяжка, бо з моментом вивчення мови, при належній підтримці вчителя, їхня соромливість зникає.

б) Надмірна сміливість і чванькуватість у дітей

Не раз чуємо від деяких батьків такі слова: "Так, Івась одчайдушний, чванькуватий і завадіяка, але нехай, швидше собі раду дасть у світі, бо ні перед ким не поступиться". Розважливий батько чи педагог аж ніяк не погодиться із цими думками. Такий батько не знає, скільки бідній матері доводиться натерпітись за цілий день із такою дитиною, не кажучи вже про вчителя в класі, який знає як собі раду дати з такою дитиною. Стара українська приказка каже: "Нагинай галузку заки молодда!" Так і я скажу: тільки в малят чи в дітей шкільного віку можна всілякі недомагання виправити. Надмірна сміливість, газард, чванькуватість тощо теж хороші і від них треба таку дитину лікувати. Мабуть, вище згаданий батько не подумав, що надто смілива дитина більше як усяка інша, розважна дитина, наражена на повсякденні небезпеки. То носа собі або комусь роїб'є, то щось розіллє, порве, зламає, а то часом і під авто впаде, або чужа собака її покусє...

Неменш небезпечна чванькуватість — рідна сестра брехні. Дитина чванькувата у свосму газарді починає фантазувати і зрештою звикає до брехні, котрою повсякчасно послуговується. Щоб виправити наезднені хиби дитячих характерів, теж треба багато посвятити і праці. В першому випадкові чи не найкращим ліком буде — навчити дитину любити природу. Пригадуються слова Жан Жака Руссо, який писав: "Навчіть дитину любити природу, а тим самим навчите її пізнавати життя".

Згаданим дітям треба завжди говорити правду. Обман, хоч би й найневинніший, поглиблює дитячу чванькуватість та брехливість. Надто сміливих дітей не вільно залякувати, бо тоді така дитина попаде "з-під дощу під ринву". Дитяче користолюбство треба замінити любов'ю до ближніх — альтруізмом.

в) Належна праця над рідною мовою — найкращий лікар

Великий український педагог Кость Ушинський сказав: "Рідне слово — основа всякого умового розвою і скарбниця всіх знань". Праця над

мовою дитини у виробленні характеру чи виправленні її недомогань надзвичайно широка. Для прикладу — попередньо згадано про дітей, що заїкались чи зле вимовляли певні слова, конкретно кажучи літери "ш", "р" та "л". Треба дітей за всяку ціну навчити доброї вимови тих слів. Найкращі для цього мовні вправи — скоромовки, де кілька разів дане слово повторюється. Для прикладу старшеньким дітям задаймо повторення по кілька разів такі скоромовки: "Нашого паламаря ніхто не перепаламарював і не перепаламарює", "Коваль клепле поки тепле", "Шум ходить по діброві, а Шумиха рибу ловить" та інші.

Для надто сміливих і чванькуватих дітей треба застосовувати іншу тактику, тобто придержувати віжки мов у норовистого коня. Як дитина гарячиться, то звичайно починає говорити простою, не стилізованою мовою, уживає льокалізмів, а то і вульгаризмів, от тоді й є нагода батькам чи виховникам придержати оті віжки і уміло пригасити дитячий газард, справляючи мову чи поодинокі слова. При цьому варто звернути увагу на те, що добре давати дітям малюнки, щоб вони індивідуально розказували, що там бачать. Пояснення вчителя і обсервація дітей збагачують їхню мову, словництво, спрямовують невідповідну активність в належне річище. Дитячу вимову чи наголоси теж треба з місця виправляти так як виправляємо інші мовні дефекти.

Вертаючись до дошкільнят, звернемо увагу батьків на те, що малята думають образами. Цим і пояснюється те, що картину, створену у своїй голівці, дитина вже опісля і з деякими труднощами старається передати словом, при допомозі міміки і жестів. До речі, навіть слова, жести і міміка формуються в її голівці образowo. Наприклад, сук на дереві в дитячій уяві може бути "бабою-ягою", "птахом, що ніс Покотигорошка", "Кирилом Кожум'якою у бою зі змієм", а літера "о" може бути "оком", "пташиним гніздечком", міміка на обличчі матері чи батька творить у голівці дитини "бабусю", "тітку", "добру королеву" чи "того недоброго пана", "коника", "Іванка-королевича", "св. Юрія" тощо. Ота образовість малят знаходить найкращий вияв у дитячій грі чи забаві. Чим більше така гра або забава образова, тим більше вона захоплює дитину, і неспіливу чи соромливу осмілює, а надто сміливу чи збитошну — під умілим доглядом батьків чи виховниці — придержує і спрямовує у властиве річище нормального розвитку і характеру.

Крім ігор та забав, надзвичайно допоміжні казки, байки і пісеньки. В основному дівчата захоплюються байками, а хлопці казками. Для експерименту я одного вечора розказав дочці (три і півроку) байочку "про таку маленьку-маленьку кицьку" шіснадцять разів за одним тягом, з різними варіантами. Подібне було і з сином. Він вісім разів прослухав казку про "про Покотигорошка". А що він був старшенький, то й варіанти цієї казки були більш відмінні і, мабуть, був би ще слухав, але я вкінці втомився... Пісеньки, особливо колискові, мали той вплив, що як тільки "якесь горе" спіткало моїх малят, доволі було взяти їх на руки і, вколюючи, співати колисанку, щоб дитина цілком заспокоїлась...

При розповіді байок чи казок, а також і при співі колисанок не так важливий зміст, як те, з яким чуттям, інтонацією в голосі, модуляцією голосу тощо ми оповідаємо чи співаємо. Мені доводилось творити десятки казок з місця, як от "про зазулку", "бджілку", "ластівочку", "кицю-Мурку", "вовка-панебратчика", "лисичку-сестричку" тощо, які аж ніяк

не нагадували знаних народніх байок чи казок. Всі вони дітей захоплювали, полонили їхню увагу і опісля я легко міг зробити з дітьми те, чого вимагали засади, потрібні у вихованні їхнього характеру, дисципліни, послуху, та у виправленні тих чи інших недомогань. Про жорстокість і тиранство в дітей поговоримо іншим разом.

Нью Гайвен, Конн., 1960

М. В. Вовчик - Блакитна

Умови виникнення вередувань та впертости у дітей

(Продовження з попереднього числа)

Не рахуючись з дитячими інтересами й переживаннями, не даючи собі турботи вникнути в мотиви опору дитини, зрозуміти внутрішню сторону її вчинків, батьки часто вирішують грубо й просто: не слухається — треба примусити, і, користуючись своїми правами, приводять дитину до покори. Прикладів дитячої впертости і капризів, що є реакцією на непродумані виховні заходи збоку дорослих, які виявляють неповагу до особистості дитини, її маленьких, але серйозних для неї справ, можна навести безліч. Ось одна картина з натури:

Вечір, скоро 9 година, час, коли шестирічна Ніна лягає спати. Але зараз їй не до сну. Вона захоплена реалізацією своєї прекрасної ідеї: дівчинка пише листа батькові, за яким вже дуже скучила. Завтра вранці Ніна віддасть його батьковому приятелеві, який їде туди, в Київ, і як же зрадіє батько, коли одержить її листа... Але рівно о 9 годині мати суворо наказує дівчинці негайно лягати спати. Ніні лишилося зовсім трошки, і вона благає дозволити їй дописати. Та мати невмолима, вона суворо дотримується правила своєчасно укладати дівчинку спати і не хоче зважати на "всілякі капризи". "Раз я сказала, значить все", — говорить вона, і, схопивши за руку дівчинку, що опирається і плаче, роздратовано тягне її до ліжка. Ніна в гніві і сльозах відбивається від матері, але сила перемагає, і через 5 хвилин дівчинка лежить в ліжку, схлипуючи від образи і безсилля.

Пунктуальна мати задоволена собою. Вона певна, що вчинила "цілком педагогічно", що протест дочки є нічим не обґрунтованим капризом. А шкода, що вона не зуміла оцінити й підтримати бажання дівчинки зробити батькові приємність, не відчула її творчої радості. Можливо, варто було б у цьому виключному випадкові відсунути і час сну на якихось 5-10 хвилин і не ображати дівчинку в її хороших намірах.

Вимагаючи від дитини ввічливості і беззаперечної поваги до дорослих, ми не завжди дотримуємось найелементарніших правил у поводженні з власною дитиною. Чомусь прийнято вважати, що діти малочутливі до таких "делікатностей", таких тонкощів у поводженні, що до них це все не доходить. І тому, обізвавши захоплену розповідь шестирічного Вовика, що, розчервонівшись, з блискучими очима намагається описати свої враження від новорічної ялинки, св. Миколая, Снігуроньки, зайчиків і лисичок різким: "Ну замовкни вже

нарешті — голова тріщить”, мати цілком широко дивується — що таке з сином? Ні з того, ні з цього “надувся”, не хоче сідати за стіл з усіма, навіть від улюбленої мандаринки відмовляється. “Вічні фокуси, вічні капризи!” — гнівається вона на хлопчика, не розуміючи, що капризи сина — природна негативна емоційна реакція, своєрідна форма протесту ображеної дитини, “відплата” дорослому. Будь на місці хлопчика сама мати, її напевне також образила б така нечуливість, і своє обурення, свій поганий настрій вона також якось виявила б, хоч може і в іншій, більш доцільній формі.

Ми знаємо по собі, як глибоко вражає всяка несправедливість, особливо несправедливість близьких нам людей. Але, коли справа стосується дітей, ми часто забуваємо про це, хоч і вони боляче переживають незаслужену кривду.

Часто першим поштовхом до капризу, тим занадто сильним подразником, що виводить дитину із спокійного стану, є різкий окрик дорослого, гнівний погляд, необережний, грубий рух. Ми іноді не задумуючись, можемо накричати на дитину ні за що, ні про що — лише тому, що у нас погасий настрій. І частенько дозволяємо собі говорити з дитиною — не лише з дошкільником, а й з школярем — тоном, яким ніколи не говорили б з дорослим, рідко вдумуємось в дитячі заперечення і не вважаємо за потрібне пояснювати їм, чому саме треба зробити так, а не інакше, навіть тоді, коли вони домагаються такого пояснення і здатні зрозуміти його. “Не задавай дурних запитань!”, “Я сказав — значить так і треба!”, “Слухай, що вчитель каже — нічого тут філософію розводити!” — грубо обривають дитину дорослі, ображаючи її самолюбство, почуття власної гідності. Часто навіть добре усвідомивши свою неправоту, переконавшись, що вимоги чи протести дитини мають розумні підстави, дорослі, оберігаючи свій “авторитет”, не просять в неї пробачення, не вважають за потрібне визнати свою помилку.

За своїм підлеглим, повністю залежним від дорослих станом дитина не може піти кудись, щоб хоч не бачити того, хто її образив, відповідати дорослому образою на образ. Вона на полегшенні маленького не має права. Свою образу, безсилий гнів малі діти виявляють в доступній їм формі протесту — вередуваннях, впертості, сльозах. У дітей старшого віку прояви неповаги, недовіри до них з боку дорослих, несправедливість батьків чи вчителя викликають часом злі почуття і вперте бажання протидіяти, що набирає часом форми нестримного, іноді грубого протесту проти всього, що пропонують дорослі.

“Ну й хай гірше всіх!.. Ніякого репетитора мені не треба — хай всі двійки будуть!” — із сльозами викрикує третьокласник Боря у відповідь на чергову гнівну і нетерпиму нотацію батька, що не хоче помітити, як останнім часом став старатися син, як довго сидить він над уроками, не помічає його перших, хай маленьких, але безперечних успіхів.

При всій різноманітності тих сприятливих для виникнення впертості та капризів ситуацій, про які говорилося вище, спільними для них усіх є те, що основою впертості чи капризу є якийсь діючий

в даний момент фактор, що й викликає невдоволення дитини. Впертість та капризи такого походження мають здебільшого епізодичний, одноразовий характер, і з усуненням головної причини, що їх викликає, вони, як правило, припиняються.¹⁾

Значно більш небезпечними є такі капризи та впертість, що не є відповіддю на якийсь безпосередній неприємний для дитини зовнішній вплив, а є наслідком неправильного попереднього впливу. Вони з'являються кожного разу в одній і тій же ситуації, хоча об'єктивних підстав до невдоволення в дитини нібито й немає.

Справа в тім, що для дитини нічого не проходить безслідно — і кожний безпосередній вплив може мати тривалу "післядію": він позначається якоюсь мірою на її майбутній поведінці. Коли батьки недбало, нетерпляче одягають дитину, не слухаючи її скарг на те, що їй боляче, незручно, коли грубо шарпають і повертають її, причісуючи, тощо, — вони самі створюють ґрунт для неслухняності та капризів, які виникають кожного разу, як тільки справа дійде до одягання та причісування.

Погані асоціації, згадки про болісні, неприємні відчуття, що їх колись пережила дитина, викликають вже "авансом" її роздратування в аналогічних ситуаціях. Вона капризує й тоді, коли комір від пальта вже не тисне, коли їжа смачна і без неприємного запаху, коли дорослий причісує обережно, не сердиться, не кричить на неї. Так, вже один лише вигляд налитої у ванну води, поява махрового простирала викликає в трирічній Зіни, яку колись необережно "ошпарили", реакцію протесту, капризи. Дівчинка нервується і всякими правдами й неправдами старається відтягти час — то відмовляється роздягатись, бо в хаті нібито холодно, то починає жалітись, що животик заболів, то нізачо не погоджується, щоб купала її бабуся і врешті, ледве торкнувшись води, заливається плачем — вода здається їй нестерпно гарячою. Кожного разу при купанні справа доходить мало не до істерики, а причина такої поведінки — випадок недбалого, необережного ставлення дорослого до дитини в минулому. Саме цим і викликана ця своєрідна оборонна її реакція на ті чи інші процедури, дії дорослих, а то й просто на саму лише появу людини, що з нею зв'язані неприємні переживання.

Капризи та вперті вихватки дитини можна спостерігати й тоді, коли дорослі порушують сталі, але шкідливі для неї звички, створенню яких своєчасно самі не запобігли. Трапляється так, що вихователі самі нав'язують дитині потреби, яких вона не виявляє, а потім обурюються її неслухняністю, не розуміючи, що ці непотрібні звички стали її другою натурою, такою ж потребою, як і природні її потреби.

Ось сидить за столом малий Василько. Він їсть неохоче. Та це й не дивно — не пройшло ще й півгодини після того, як бабуся почастивала його свіжою ватрушкою. Зараз же вона з занепокоєнням

¹⁾ Хоча іноді, особливо у молодших дітей, що, як то кажуть, "розходились", розкапризувались, можна помітити й досить тривалу капризну інерцію.

стежить за своїм улюбленцем — чи не захворів він бува. “Може каша несмачна? — допитується бабуся, — може ще цукром посипати, покласти варення?” В результаті довгих умовлянь і обіцянок хлопчик благополучно кінчає сніданок. Бабуся задоволена. Вона не задумується над тим, що може саме сьогодні поклала початок постійним капризам за столом, якими Василько виводитиме надалі всіх з терпіння.

Поблажливо проходячи повз неправильні вчинки своїх дітей, мирячись з ними до певного часу, батьки часто самі створюють ґрунт для майбутніх сутичок, а значить і опору дитини, коли справа доходить до перевиховання.

З першого дня появи в домі телевізора дев’ятирічна Зоя не спить до 11 год. Разом з дорослими дивиться вона кожну телепередачу. Спершу батьки не надавали цьому великого значення, але, помітивши, як погіршились у дівчини справи з навчанням, як важко вставати їй вранці до школи, схаменулись. І ось сьогодні твердий наказ матері: лягати рівно о 9-й. Але Зоя зовсім не схильна його виконувати. Вона не розуміє, чому те, що вчора було добре, сьогодні не дозволяється. І як не умовляють її батьки, скільки не пояснюють, що так краще для неї самої, — вона не хоче слухати і капризує, як дошкільниця. “Не буду я їсти!” — сердито, із сльозами в голосі відповідає Зоя бабусі, що кличе вечеряти. Завжди така акуратна, дівчинка відмовляється складати книжки і зошити до течки, а уклавшись, нарешті, в ліжку, довго не може заснути і ображено схлипує.

Важко перелічити всі ті, на перший погляд, дрібниці, які, увійшовши через неувважність дорослих в погану звичку, перетворюються на постійні вогнища дитячої впертості і вередувань.

Це й такі маленькі звички, як звичка маляти прокидатись і “гуляти” серед ночі, звичка до того, щоб його не спускали з рук; це і звичка дошкільника, щоб хтось сидів біля нього, коли він спить, забавляв під час їжі, одягав, прибирав після нього; це і звичка школяра робити уроки лише в присутності дорослих і з їх допомогою і багато інших.

Все це факти того ж порядку, що й наведений Сеченовим в його статті “Кому і як розробляти психологію?” “Сьогодні при укладанні дитини в ліжку їй розповіли казку, яка їй дуже сподобалась, тобто в голові її асоціювались приємні слухові відчуття з відчуттям від ліжка. Завтра, при укладанні, вона неодмінно вимагатиме казку і буде нити до того часу, поки не розкажуть”. Тепер, — пише Сеченов, — зрозумілий і механізм капризу. Всякого роду бажання мусять викликати при довгому незадоволенні ту ж реакцію, що незадоволені голод і спрага. “Від голоду й спраги дитина звичайно капризує і плаче, отже і там мусить бути те ж саме”. Виникнення капризів в таких ситуаціях цілком природне і зрозуміле. Адже всяке порушення звичної для дитини поведінки (будь хороша вона чи погана), перебудова її зв’язані з нервовим напруженням, неприємними переживаннями, що виливаються у дитячих вередуваннях, упертості.

Однією з найнебезпечніших звичок (в широкому розумінні цього слова) є звичка дитини бути завжди в центрі уваги старших, всіх

членів сім'ї. Саме така вихідна життєва позиція є найбільш “перспективною” для виникнення постійної упертості, нічим не стримуваних капризів. Вона створюється найчастіше там, де дитина ні в чому не знає відмови, де кожне бажання її задовольняється. Тут капризи і впертість вже не випадкові, а систематичні. Вони є результатом не якихось окремих непродуманих виховних впливів, а всієї системи неправильного сімейного виховання. Це ті діти, яких ми називаємо вередливими, упертими.

Часто атмосфера розбещування створюється в добре забезпечених родинах, проте жертвами надмірної, нерозсудливої батьківської любові часто бувають діти, батьки яких мають середні достатки, але в міру всіх своїх можливостей балують дитину, роблять з неї якогось сімейного божка. Така роля випадає найчастіше на долю дітей-одиноків. “Ну як не побалувати, воно ж одне у нас”, — виправдовуються батьки. І ось мати встає серед ночі, бо дитині заманулося раптом цукерки, бабуса квапливо встає з місця і уступає свій стілець внучці, а батько відмовляє собі в необхідному, щоб купити годинника улюбленому синові, хоч тому немає ще й 12-ти років.

Таке ж становище створюється часто і там, де дитина слаба здоров'ям, довго хворіє. Цілком природне почуття жалощів, страху за неї, побоювання, щоб чимось її не засмутити, не знервувати, штовхає іноді батьків на нерозумний шлях — в усьому догоджати дитині, все їй дозволяти й вибачати.

Оберігаючи свого улюбленця від найменшого зусилля, батьки часто роблять за нього все, що він і сам міг би зробити, не дають і за холодну воду взятись. Прагнучи забезпечити йому “золоте дитинство”, вони не шкодують грошей на забавки, книжки та ласощі, не жаліють часу, щоб ще чимось його розважити. Вони часто ходять з дитиною в кіно, цирк і театр, влаштовують для неї домашні свята, водять у гості.

У дитини здавалось би є все, чого тільки вона може бажати. І все ж вона завжди чимось невдоволена, знервована, капризна. В чому ж справа? А в тому, що по-своєму, по-дитячому вона нещаслива. Життя її нудне і нецікаве, воно бідне мріями, в ньому мало прагнень, тих палких бажань, що їх так багато у інших дітей її віку, вона не знає радощів зусилля і перемоги. Гратись сама вона не вміє, забавок не цінує й не любить — вони цікавлять її не довше, ніж 10-15 хвилин і то лише при умові, що ще хтось стоїть поряд, розглядає їх, захоплюється. Через нерозумну запобігливість дорослих вона виключена із всіх корисних, цікавих справ, у ними заповнений день у інших дітей, тих невеликих обов'язків, у виконанні яких міцніли б її воля, вправність, кмітливість.

(Далі буде)

“Бувають щасливо обдаровані музикальні натури, і бувають так само щасливо обдаровані народи. Я бачив такий народ, народ-музикант — це українці. Про них можна сказати, що їх скрізь супроводить музика”.

П. Чайковський (композитор)

ВИХОВАННЯ І НАВЧАННЯ

М. Ломацький

ЗВІЧКИ

I

Окрема людина, як і кожний народ, мають свої звички. Ними й відрізняються одні від одних. Мали й ми свої звички — добрі й менш добрі — але мали їх. Добрими величалися, менше добрі — закривали, щоб не бачив їх світ.

Одна з наших добрих, а може й з найліпших, була в нас звичка шанувати *рідну мову завжди і всюди*, навіть і тоді, коли за неї могла стрінути кара. Шанували рідну мову, любили її, дорожили нею і обороняли її перед наступом ворогів на неї. Бо таку вже звичку мали наші предки й нам її передали. Була в нас і звичка любити рідну землю і завжди ставати в її обороні — "не дати її посоромити", — як казали колись наші князі.

Була ще й звичка жити з Богом і виконувати Його заповіді, чинити добро й уникати зла.

О, мали ми справді багато-багато добрих звичок. Сусіди нам зазидували, але, опинившись на чужині, блукаючи чужими світами, багато з тих наших добрих звичок розгубили... Зате залишились у нас ті, менше добрі звички:

Не шануємо й не цінимо себе, вважаємо себе за гірших від тих, серед яких живемо, чуже підносимо, своє принижуємо, бо деякі з цих звичок прищепили нам сусіди ще "вдома". Завидуємо один одному, воліємо полагоджувати закупки в чужих, не в своїх, тут, на чужині, бо таку звичку мав дехто з нас і "вдома". Багато з нас "удома" були "нечитальники" — "мали звичку" не брати до рук свого друкованого слова — газети й книжки, — цієї звички не позбулися і до сьогодні. Мали звичку стояти осторонь від громадських установ, говорити: "моя хата скраю", — ця звичка існує і тепер тут, на еміграції!

Але, скільки то нових звичок придбали ми, живучи в чужому світі! Лихо тільки й горе, що ті звички підозрілої вартости...

А що говорити про звички нашої еміграційної молоді? На першому місці в неї звичка вживати виключно чужу мову. Чому? Бо батьки не хотіли, чи не вміли, передати їм звичку говорити українською мовою, любити, шанувати та вважати її за свою рідну мову.

Молодь наша набула звичку читати чужі безвартісні і деморалізуючі "камікси", української книжки не бере до рук, часто через байдужість батьків не має її, звикла до телевізорів, від яких уже не відорвати її.

Про цю звичку подбали "добрі" батьки, ще й на неї не пожаліли грошей, хоч на інші, кращі, бо свої "звички", вони дуже скупі...

Прекрасні й дорогоцінні були колись наші звички, не можна рівняти з ними наших, еміграційних, що їх дехто називає чванливо "прогресивними" звичками.

II

Живемо в дивних, повних різних парадоксів, часах... Діялись і давно неприродні речі, але все ж таки не бувало такого, щоб, напр., сліпий сліпому, а глухий глухому дорікали й обурювались за однакове каліцтво...

А в нас, українців, на еміграції буває і таке:

Відвідали деякі країни вільної Європи українські, хор і балет, прибули в самого серця України, з Києва.

Зраділи наші люди, що живуть у цих країнах, — почують же рідну пісню, побачать рідні танки, побачать виконавців — молодих синів і дочок України.

Захоплені були всім тим, що побачили й почули. Та замало було їм цього... Відважніші зайшли за театральні лаштунки, щоб обмінятися з рідними "рідним словом". Зайшли і вжахнулись: молодь України, виконавці українських імпрез, говорять не українською, а московською мовою! Страшно обурилась цим одна з відвідувачів. Вона вчителька суботньої, української школи тут, на чужині. І її учні і вона до них, говорять чужою мовою, інакше учні не розуміли б її...

Обурена на молодь України з московською розговорною мовою! Питає, чому не по-своєму, а по-московськи говорять?

На це відповідає один із балету: "Це — в нас уже така звичка"...

Сплюнула з пересердя, почувши це, й відійшла, щоб потім оповідати своїм знайомим про ту дивну "звичку" молоді України.

Не подумала, що її учні, діти українських батьків, мають таку ж саму звичку: не своєю, а чужою мовою говорити.

"Там" звичка й "тут" звичка...

"Там" прищепила цю звичку Москва насильством і страхом. — "тут" набула ту саму звичку українська молодь самочинно, а то й при співдії батьків. Та не лише ця одна вчителька була обурена тим, що почувла за лаштунками, — обурені були й усі наші "патріоти", що стрінулись там із молоддю України. Але ні один не подумав, що його рідні діти нічим, що стосується рідної мови, не різняться від тих, з Києва.

А може й різняться? Там, ті, хоч мають звичку говорити московською мовою, знають все ж таки свою, українську мову, а з цих мало хто вже її знає... Знаємо, про це згадують і так зв. українські газети за залізною занавісою, що в українських театрах на наших рідних землях чути українську мову тільки на сценах, артисти, зійшовши з них, переходять негайно на "общепонятний язык" — на московську мову.

Дивує і обурює нас така "звичка", — не подобається вона нам... А от: Англія, велика країна, а в ній велике скупчення українців із усякими організаціями й установами. Існує українська, суботня школа, українська молодь згуртована в юнацьких організаціях. Виступає ця молодь на сцені в театрі. Лунає зі сцени українська мова, українські пісні, деклямації... Радіють слухачі. Виконавці ж української імпрези, опинившись поза сценою, розмовляють між собою виключно англійською мовою...

III

Так: звичка "там", звичка "тут"... паралелі...

Але ж, які вони гіркі, загрозливі, тривожні й — парадоксальні!

"Там", принаймні знає Москва, чому б'є молотом по головах нашу молодь і прикладає їй до горла серп. — Щоб через "звички" виростити

яничарів без рідної мови, з українців зробити хахлів-малоросів, "советських", московських людей!

Але "тут"?

Що ж і тут — тільки не так відверто, а приховано дозволяється українській молоді набувати чужих звичок, не думаючи, що через них стане вона чужою своїй нації, — зразу ще буде, "українського походження", а згодом і це струсне з себе...

Так — Москві потрібні неукраїнські "звички" українських людей...

Але ж чужинний вільний світ, не є зацікавлений у цьому, щоб ми міняли наші звички. Йому байдуже, чи ми хочемо жити нашими звичками, навпаки, той світ знає, що тільки ті, хто цінять своє, потраплять шанувати й чуже... Та, щоб не думати, не казати й не писати, а все таки наші давні звички були кращі від тих, що ми їх і наші діти набуваємо на чужині. В них була наша правда й наша гордість, була любов до Бога й Батьківщини, — вона ставила нас вище від сусідів.

Тож, чи не було б корисно й спасенно, принаймні, тут, здалеку від того, хто нищить наші старі звички й накидає силою нові, нам чужі, пригадувати собі звички, що були в крові і костях наших предків, — пригадувати собі їх, цінити й зберігати, та й прищеплювати нашій молоді?

Варто над цим задуматись... "Щоб не було запізно"...

Кость Оверченко

Дорога біла,
Біжить у даль...
Німа могила,
Гірка печаль.
Похила хата,
І сон криниць.
Сосна горбата
Схилилась ниць.
І плаче горе
На чорнім пні:
Тут ще учора

Були вони.
Тут вбили брата
У цім яру,
Тут сиву матір,
А тут сестру.
Тут даль зелена
Вогнем пала.
Тут наречена
Моя жила.
Нема нікого,
Село пусте.

Біжить дорога
В широкий степ.
І лиш в руїнах,
Мов чорна ніч,
Мов страшний привид,
Голосить сич.
Дорога біла
Біжить у даль...
Німа могила
Гірка печаль.

О. Олесь

Промінь в темряві руїн
Нетерплячий, дивно ранній,
Я не знаю — перший він,
Чи останній?

Що це? Ранок? Вечір? Ніч?
Чом так тихо скрізь навколо.
На що промінь? З ним страшніш...
Він упав на мертве чоло.

(Перше число жур. "Промінь", що виходив у Москві перед першою світовою війною).

Це наша гордість – наша Україна!..

(Вступна лекція з географії)

Тепер Україна має близько сорока п'яти мільйонів населення і є одною з найбільших європейських держав.

У західній Європі немає жодної держави, котра дорівнювала б розміром Україні. Навіть тепер, коли багато українських етнографічних земель не влучено до УРСР, площа України має 602.600 квадратних кіл., тобто понад 230 тисяч квадратних миль. Для порівняння візьмемо кілька найбільших держав Європи. Франція займає площу завбільшки 551.255 кв. км.; Швеція — друга щодо величини європейська держава — має 448.528 кв. км.; Німеччина — 356.227 кв. км., а Великобританія — 242.564 кв. км. Деякі славнозвісні в світовій політиці держави як от Бельгія чи Голляндія — мало не в двадцять разів менші за Україну.

Якщо візьмемо під увагу населення України, то ми теж аж ніяк не поступаємося перед іншими європейськими державами, і у нас зовсім немає незаселених чи мало заселених просторів. Щоправда, старі, добре і давно економічно розвинені промислові країни як от Бельгія, Голляндія, Англія та Німеччина більш заселені від України, але зате такі сільсько-господарські країни як Іспанія, Греція, Болгарія мають менше заселення на один кв. км. ніж Україна. Ба, більше — деякі розвинені країни як от Швеція чи Норвегія теж заселені далеко слабше від нас. Пересічно в Україні припадає 70 душ на один квадратний кілометр, тобто майже так як у Франції, де є 70 душ на один кв. км. — До речі, ця цифра репрезентує довоєнне середнє залюднення Європи на один кв. км.

Відносно величини міст України, то в нашій батьківщині є чотири великі промислові міста, що мають понад 500 тисяч населення, тобто Київ, Харків, Одеса та Дніпропетровськ. Безперечно, що в Англії чи Німеччині є значно більше півмільйонних міст (10-11), в Італії є їх 5, а інші країни навіть по чотири не мають...

Маючи таку велику територію і досить густе населення, ми не поступаємось і загальним числом людности. В 1959 році в Україні було майже 45 мільйонів населення, тобто нас перевищує тільки Німеччина, що має близько 75 мільйонів, Великобританія коло 55 мільйонів, Італія до 50 мільйонів і Франція понад 45 мільйонів. Іншими словами кажучи, Україна займає п'яте місце в світі, а є надія, що невдовзі випередить Францію, бо там починаючи від 1935 року більше людей вмирає як народжується.

Великій території Української, покищо Радянської Республіки, відповідає багатство її землі, її підземних надр. З густотою населення пов'язана теж могутність росту господарського, економічного і промислового життя, і хоч сьогодні ворог висмоктує нашу країну різними "п'ятилітками", завтра у вільній незалежній і соборній українській державі загоїмо всі рани і наші багатства обернемо на користь рідного народу.

Торонто, 1959.

Думи, навіяні пошумом бору

Я почала розпитувати про ліс. Марія стала поратись по господарству, а її свекор, усупереч загальній думці про мовчазність людей, які довго живуть у лісі, охоче розповідав.

— Кажете, що ця сосна висока? Так. Вона й справді висока, але є ще вищі... Під Корцем за Городницею я бачив дерева на 42 метри заввишки. У двох ми брались за руки й не могли їх охопити.

— Сосни?

— Ні... Сибірська модрина. Корисне дерево. Не гірше нашого дуба. І на корабельні шогли цілком придатна, і на будівництво — добре стоїть, не гниє... Під Корцем насадили модрину сто п'ятдесят років тому. Добре прийалось дерево.

— А лишилось хоч одне з тих?

— А хто його знає. Я давно там не був... Якщо не зрубали, то стоїть. Дерево може довго жити. Стоять же під Шепетівкою, Славутою, Ізяславом дуби, яким понад двісті років. Там у борах багато є старих дубів. Не добрались ще до них вороги України...

— Ви їх бачили?

— А якже! Багато бачив на власні очі, а ще більше читав. Професор Акинфіїв записав у щоденнику, який він вів під час своєї подорожі 1893 року по басейні річок Сури й Томаківки Катеринославського повіту, що в селі Ново-Покровському він бачив дуба, який мав 5 аршинів в обхваті. Віття цього дуба вкривало 65 квадратних сажнів навкруги.

— Хіба ж у степу є такі старі дерева?

— А чому ні? Вони в Україні всюди є. Під Коломиєю на Гуцульщині є дерево тис, яке може стояти понад 4,000 років. Ще мій дід колись їздив брати його на зруб у колодязь. Воно не гниє, тому його й називають негнийдерево.

У степах України люди споконвіку прагнуть мати ліс, і знають його користь у господарстві. Ще у XVIII столітті козаки насадили багато лісу на Великому Лузі — в теперішніх Никопільському й Запорізькому районах. Січова управа заохочувала до садження лісу, видавала на це спеціальні розпорядження. На дніпрових островах — Манастирському, Хортиці, Демковському лісові масиви створені людськими руками. Славетні дніпрові плавневі ліси з осокара, білої тополі і верб насаджені козаками. На початку XIX століття під Маріуполем, у районі безводної балки Кашлагач, поблизу теперішньої залізничної станції Велико-Анадольська засаджено деревом майже 2,000 гектарів. Велико-Анадольське лісництво, де ясень, берест і дуб ростуть так само як і на півночі України, є тепер основним розсадником лісу в степовій смузі.

Зберігає народня пам'ять ім'я запорізького осавула Лазаря Глоби, який наприкінці XVIII століття насаджував ліс. Осавул насадив у степу біля Половиці так багато лісу, що той ліс був основним масивом, від якого пізніше відокремились міський, технічний і потьомкінський сади Катеринослава (тепер Дніпропетровська). В дану пору в Україні є чи не 6,000.000 гектарів лісу.

М. Є. Косович

ПАМ'ЯТІ МИТРОПОЛИТА АНДРІЯ ШЕПТИЦЬКОГО

Дзвенить слова живі, дзвенить!
Лунайте скрізь пісні чудові
На славу тих років, століть,
Що гомоніли в місті Львові!

В тім місті, де володарі
Народом вміло володіли, —
І де хоробрі лицарі
Обороняли Волю вміли!

Ми згадуємо в кожному мить
Ту славу, бо у ній сповите
Також Твоє ім'я блистить,
Наш дорогий Митрополите!

У храмі Юра на горі
Молився Ти, Архисерею,
Щоб наш народ в красі й добрі
Втішався рідною землею!

Усім Ти дари роздавав:
Нещасним, сиротам і бідним, —
Церкви і школи захищав
Перед напасником негідним.

Тому народ Тебе любив,
Митрополите наш Андрію, —
І місто Львів, в якому Ти жив...
І Волю — всенародню мрію!!!

Митрополите! В скорбний час
Твою опіку дай відчутти:
Молись, молись, молись за нас,
Щоб Волю ми могли здобути!!!

Нью Гайвен, Конн., 1960

Попелюх — князенко

(Народня казка із збірки М. Драгоманова)

Був собі та жив собі один король. І мав цей король трьох синів. Двох розумних, а третього — дурного. А звали його Попелюхом, бо він завжди попелом у запічку бавився. А мав цей король урожайні лани пшениці над морем, але що за день виросте — уночі з'їдять табуни морських коней. Батько-король вислав старших на ніч, щоб пшеницю стерегли — та не могли вони встерегти від випасу морськими табунами. Аж раз взяв та й пішов Попелюх: "Як ви не встерегли — каже сам до себе — то я мушу доглядіти!" Прийшов він над море, а там росла дика яблуня, от він і виліз на ту яблуню, зробив собі сидло з терня та й сидить. Сидить він, сидить, що сон зморить — він нахилився та й у терня поколеться, от він і прогонить дрімоту, аж глянь — а тут табун морських коней мчить біля

півночі. На самому переді кінь, як сокіл, із зіркою на лобі, від котрої сяєво очі сліпить. А Попелюх легко - полеженьки, тихо - потихеньки ізсунувсь із яблуні та й скік у сідло коняці. Кінь як стрибне, як пирхне — півздовж і півперек світ із ним проїхав, а там прийшов під яблуню та й каже: “я твій верхівець, а ти мій пан”. Завів Попелюх коня в свою стаєнку, та й якби ніколи нічого — ліг у запічок, у політ і спить аж хата ходором ходить від його хропіння. Будяться ранком брати, будиться король та й до нього: “Ну як, встеріг?, — а самі знай сміються, деж дурному лану встерегти від морських табунів... “Встеріг, або що”, — відповідає Попелюх, — обернувся на другий бік та й далі хропе... Пішли брати справджувати та й тільки в потилицю почухались, егеж, мовляв, встеріг дурний, краще за мудрих справивсь!..

На другу ніч те саме, тільки, що з ясним місяцем на чолі проводир табуна був. І його як попереднього в стаєнку загнав Попелюх. І знову на другий день брати дивувались... Так же повторилось і на третю ніч, та тепер із ясним сонцем коника Попелюх зловив. А сам пішов спати та в попелі ігратись...

Аж тут один із сусідніх володарів розписує по всіх королівствах листи із зазивом, щоб зголошувались князенки до нього у теремі на змагання великі. Хто своїм верхівцем доскочить до королівни, що то на шклянній горі на престолі сидить, та й стягне перстень з пальця --- за мужа їй буде і половину королівства в посаг дістане. Брати як почули про це, то тільки й мови, що про красуню королівну — лагодяться знай на змагання. А Попелюх ходить та й посміхається: “Ну й куди ж вам до королівни, ждїть, я її возьму, а вам оскома залишиться!” — Брати й не сердяться, мовляв, що з дурним догоришся?..

Зібрались брати та й поїхали, а Попелюх назирці за ними, а там скочив до своєї стаєнки, заглянув коневі в лїве ухо, а на нїм появились шати золоті, подививсь в праве, а в нього шабляка золота, самоцвітами осипана із Дамасценської криці та пара пістолів-самопалів. Скочив наш лицар-Попелюх у сідло і аж курява під хмари знялась як кінь ударив з копита. Приїхав у те королівство, де змагання влаштовано, і як розігнав коня-сокола, то цей на шклянну гору вискочив — а всі, хто був, тільки в долоні заплескали. Вискочив він на гору, зняв перстенець із руки королівни, поцілував її палко в уста та й взяв хустину вишиту у неї з рук і на двоє перервав. Половину їй віддав, а половину під серцем заховав, уклонився складно та й зник...

І ось минає рік. Цей чужесторонній король заповідає заручини дочки і призиває незнаного нареченого. От він збирається та й каже братам, щоб на весілля збирались, а вони в сміх. Як же так, де ж то видано, щоб дурний та з такою кралею женився. Не вірять йому!.. А він ні-чирк. Збирається йти та й їх тягне за собою. Заходять у ту стаєнку і дає наймолодшому братові коня із зіркою на чолі, середущому того із місяцем на лобі, а собі із сонцем... Велить молодшому глянути в лїве ухо, а на ньому шати срібні, зробив це середущий, то й де не візьмуться на ньому шати золоті, а сам як глянув

своєму коникові в ліве ухо, то на ньому шати діамантові появились. Заздрість велика взяла братів, їдуть вони на те весілля та змовляються, як би свого брата зі світу згладити. А він мав такого коня-віщуна, що все наперед йому предсказав, от як тільки взяв він шлюб з королівною — вхопив її на сідло і з вітрами навперейми помчав, а брати в дурних залишилися. Приїхав додому, батько зняв корону з голови, посадив сина на голову, поцілував його тричі, перехристив та й пустив князювати, бо сам уже вельми старий був. А брати із стиду та сорому в чужі землі пішли і більш ніколи братові та батькові на очі не показувались...

І став собі Попелюх із дружиною жити та Бога хвалити і хліб наживати...

Чому я люблю українську школу?

Я люблю українську школу, бо вона пригадує мені Україну. Мої батьки приїхали звідти до Америки і багато розповідають мені про той край. Колись він був славний і вільний. Гарні і величаві були там церкви. Нині наша Україна є в неволі. Але ми є щасливі, бо можемо ходити до Рідної Школи і вчитися рідної мови, географії та історії рідного краю.

В українській школі я зустрічаю своїх товаришів і ми говоримо з собою по-українськи. Перед і по науці ми весело бігаємо, бавимося і жартуємо. В класі ми є чемні і слухняні. Ми любимо свого учителя, бо він є добрий для нас і оповідає нам про героїв України.

Тут, в українській школі, ми пізнаємо наш край, його культуру, мову, історію і географію. Історія знайомить нас з найбільшими героями України. Географія запізнає нас з горами, ріками та містами України. На годині релігії священник розповідає нам про нашу церкву і наш обряд. В українській школі збуджується в нас любов до нашої церкви і українського народу.

Богдан Сивак

"Про Шевченка в Англії говорять, як про "одну з вершин світової творчості", а в Данії, як про "одне з наймогутніших втілень поетичної сили".

"Поезію Лесі Українки оцінили в Швейцарії, як "Дорогоцінний вклад у скарбницю сучасного словесного мистецтва".

"Твори Коцюбинського 45 років тому у Франції були зараховані до "шедеврів сучасної прози".

"Хто хорошою смертю вмирає, той живе і славиться".

Українська приказка

Добраїм свѣта дѣлѣмъ

Лариса Воронець

Заслужений мистець України – Олена Кульчицька

Олена Кульчицька народилась 1877 року в Бережанах на Західній Україні. Мистецьку освіту здобула у Віденській Академії Мистецтв у відділі художньої промисловости. Годі Кульчицьку зачислити до чистих реалістів. У своїй, особливо ранній творчості, вона створила чудові стилістичні твори як от: "Пори року", "Русалки", "Польова Мадонна" тощо.

З особливим пієтизмом вона ставилася до народньої мистецької творчости. Основою її творчости стало мистецтво Гуцульщини, що вивело її на шлях реалізму. З гравюр та картин Олени Кульчицької постає образ людини, її землі, що страждає, бореться і вірить у свою перемогу. До її ліпших праць належить гравюра і варіант олією — "Довбуш", дереворит "Головач", ряд композицій на бориславські сюжети, "З війни", "Ніоба", "Жінки в полі" та безліч інших.

Традиційну для західньоукраїнського мистецтва тему Довбуша Олена Кульчицька трактує своєрідно — швидше в ліричному, ніж героїчному пляні. Молодий легінь стоїть спершись на топірчик; перед ним казкова земля, залита сонцем, сповнена шовкового шуму смерек — країна, за яку він віддасть життя. Задумливо дивляться в далечінь два хлопчики-вівчарики, що сидять біля нього на траві. Надзвичайна простота і лаконічність графічної мови допомагають розкрити внутрішній світ людини, яка уміла споглядати на красу своєї землі, боротись і згинати за неї.

Дереворит — Головача — народнього героя боротьби Прикарпаття з турецькою навалюю в XVII столітті теж цікавий своїм мистецьким задумом і виконанням. Вузька стежка в'ється між похмурими скелями. Можна проїхати десятки кілометрів, не зустрівши нікого. Дивна країна соняшних полонин і темних гір, на яких тіні величезних смерек здаються глибокими як провалля. Раптом у спеку літнього дня вривається буря. Як пелюстки незнаних квіток, спалахують на траві соняшні кружальця. Вітер сніжними скалками сипле під кияр, б'є в груди. На кручі виростає могутня постать людини. Наче з цієї ж скелі висічений велетень з нелюдською силою піднімає над головою страшну кам'яну брилу і з ненавистю кидає її на голову ворогів. Він — син цих верховин, і все тут допомагає йому: вихор змітає в долину маленьких чорних карликів — його недругів, бистрий ручай, стрибаючи з каменя на камінь, підхоплює їхні тіла, крутить і несе в прірву. Дійсно чудова ця імпазантна дереворізьба Кульчицької...

Майстер-мистець у своєму деревориті "Борислав часів Івана Франка" застосовує цікавий композиційний спосіб: дія розвивається в двох, перспективно не зв'язаних плянах. На другому, який неначе становить тло, силуетно намічається постаті робітників, що викачують нафту. На передньому — великим пляном дано погруддя робітника. Вся сила виразности сконцентрована саме на цій похнюплений постаті, на тонкому

обличчі з болісно зведеними бровами і сумовитим поглядом. Майстерність цього твору незрівняна...

Сповнені трагізму картини з життя Гуцульщини: "Ніоба" — цей український варіант драматичного грецького міфу і гравюри "З війни". Так само цікаві гравюри з іншою тематикою як от — триптик "Гуцульська забава", кольорова літографія "Гуцул танцює", "На Спаса" тощо.

З гоголівським трактуванням підходить художника до теми "В маленькому містечку" у кращих своїх офортах і меццо-тінто — "Гнат", "Зоряна ніч", "Яблуні цвітуть". Фантастичний світ чугайстирів і мавов показує вона в народній легенді і казці: дивні ліси, де химерні дерева переплелися гіллям, крізь яке не пробивається соняшний промінь, і тільки місяць стеле свою срібну сіть, де прокидаються і стають до танцю тумани, мертве каміння і засохлі буки...

Це серія Гуцульська мітологія — "Легенда гір", "Відгомін" "Буревій" тощо. Тут експресивність подекуди переходить у своєрідний шарж, комічне існує поруч з потворним, химерне з курйозним. Глибоко реалістичні праці мистця на історичні теми — "Хмельницький під Львовом", "Кривоніс здобуває Львів" та інші. Ілюстрації до "Слово про Ігорів похід", до "Мойсея" — Франка, дитячих книжок, широко відомі малюнки до "Тіней забутих предків" — Коцюбинського, "Дороги" — Стефаника — декоративні і своєрідно символічні. Це зразок вдалого поєднання вмілої, цілком у тоні твору стилізації із справжньою дійовістю, стислою і напруженою композицією.

Графічною основою в мистецтві Олени Кульчицької, як і в старовинній українській гравюрі, є сильна, звучна лінія, якою мистець вміє так ясно виявити і рух і фактуру, і навіть внутрішнє життя зображуваного. Це яскраво виявляється в її гравюрах-пейзажах, цьому найкращому жанрі графічного мистецтва: вони живі, сповнені настрою, здається, що в них струмує повітря.

Простота й економичність образних засобів, строгий і гострий рисунок надають невеликим роботам мистця глибокої виразності і монументальності. Її творчість відроджує забуту неперевершену майстерність стародавньої гравюри: черпаючи силу в народньому мистецтві, Олена Кульчицька відтворює величні постаті українських героїв, розкриває світ, в якому вони живуть, борються і перемагають.

Праці Олени Кульчицької, заслуженого українського мистця, не раз демонструвались на європейських виставках — у Кракові, Варшаві, Відні, Познані, Брюсселі, в Фінляндії, а також і в Північній Америці, не згадуючи про різні, більші міста України. Її персональна виставка в Києві здобула найвищу оцінку найвидатніших діячів і знавців української культури...

Різдвяні повір'я українського народу

1. Христос в яслах:

От як народився Христос та лежав у яслах, то віл не порушав жодного стебла, а ще дихав і закрівав Бога. А кінь стояв із другого боку та й тягнув сіно, яке тільки було. Ото ж то Божа Мати і сказала: "Будеш же ти, добрий воле, завсіди в Бога ситий, а ти, коню, усе будеш голодний, хоч будеш їсти до розпуку!"

І справдилися її слова. Кінь їсть і все голоден, а віл, хоч голоден, та має жуйку в роті.

(Записав Степан Руданський на Поділлі)

2. Багатий Вечір:

На багатий вечір буває така година, що вся вода перемінюється у вино. І була, кажуть, одна така щаслива дівчина, що вспіла як раз у таку годину до криниці і як набрала води, та принесла додому, то в одному ведрі була вода, а в другому вино. Така то вже година була!

(Степан Руданський. Записано на Поділлі).

3. Розмова худібки на Свят-вечір:

Один селянин ходив на обору підслухувати, що воли на Свят-вечір говорять, та як почув, що один другому сказав: "Лягаймо, брате, спати, бо хазяїна будемо взавтра ховати", так він так злякався, що на силу до хати зайшов. І як прийшов до хати, то взяв білу сорочку, та й помер. (Місцями кажуть, що худоба говорить під Новий Рік. В. Л.).

4. Не вийде в цьому році заміж:

Котра дівчина забуде ложку на столі як поїдять кутю, та не піде в цьому році заміж.

Як поїдять кутю, ложки складають у миску дном догори і ставлять на покутті. Чия ложка перевернеться — той в цьому році помре.

5. Перша ложка куті:

Першу ложку куті при святвечері кидають в діяницю за "дідухом" для душ померлих предків, а другу кидають на стелю, "щоб бджола добре велася."

(В. Л. Бойківщина)

6. Свічечки за душі померлих предків:

Під час святвечері запалюють свічечки в пам'ять померлих предків і тих, що згинули в боротьбі з ворогами, в обороні рідної землі.

(В. Л. Бойківщина)

Володимир Короленко – український патріот

Діяльність Володимира Короленка розпочалася в найглухіші роки московсько-царської реакції. Над українською літературою тяжіла заборона: за крамольні вважались навіть слова “Україна”, “український”. Офіційно їх замінено термінами “Южная Русь”, “южно-русскій”.

Письменник (1853-1921) народився й прожив в Україні до 18 років. Далі понад 30 років він жив у Петербурзі, в Москві, в Сибіру, проте, ніщо не могло згасити в його душі палкої любови до України, до її народу.

Найкращі свої твори написав Короленко з українського життя. Йхне революційне значення у ті безпросвітні роки було надзвичайно велике. У “Сліпому музиканті” письменник показав українського патріота Максима Яценка, що даремно шукав собі місця на батьківщині, і не знайшовши його тут, поїхав допомагати Гарібальді. В подвигах Яценка, в боротьбі за Італію воскресла давня слава українських лицарів-запоріжців.

Повісті “Сліпий музикант”, “Ліс шумить”, “В поганому товаристві”, “Без языка”, та оповідання “Старий дзвонар”, “Історія Богдана” та багато інших дають прекрасні картини української природи й одночасно являють правдиві документи про героїчну вдачу українського народу. Письменник Панас Мирний говорив мені:

— Ніхто з нас не зміг українською мовою показати наших людей в Америці. Хіба трошечки — Тимотей Бордуляк... — і потім додав: — Я плакав, коли читав “Без языка” — скільки в тих сторінках гордості за наших бравих людей і святої любови та віри в наш народ. Короленко своїми книжками на весь світ заявив, що народився українцем... Чужий не напише так про Україну та її народ!

Глибокою любов'ю до українського народу, до його побуту, пісні проймає й повість “Сліпий музикант”. У повісті “Ліс шумить” Короленко дав високохудожні картини природи Полісся, Волині та правдиву психологічну характеристику українських селян, що кров'ю відплачують поміщикам-наїзникам за віковічні кривди.

1900 року Володимир Короленко оселився в Полтаві. Тут він почав писати свою автобіографію під назвою “Історія мого сучасника”. Мемуари розпочав він був широко, та смерть письменника 21 грудня 1921 року припинила роботу над ними.

Багато часу Короленко віддав у Полтаві громадській праці. Як член редакції журналу “Русское богатство”, він часто їздив до Петербургу. Цих подорожей письменника до столиці завжди з нетерпінням очікували полтавчани: Короленко ніколи не відмовлявся бути їхнім ходоком перед урядовими московськими установами. Широкі зв'язки письменника з юристами і редакціями газет давали йому змогу стати в пригоді землякам.

1917 року я переїхала до Полтави й випадково оселилась поблизу будинку, де жив Володимир Короленко. Часто доводилось мені спостерігати “прочан”, які приходили до нього з різних повітів. Всі

свої кривди несли вони до письменника. Він ранком виходив до них на ганок і глибоким доброзичливим поглядом ясних очей озирає усіх, привітно здоровкався, розпитував. Один по одному йшли селяни на веранду. Володимир Короленко перечитував їхні "папери", записував скарги, підбадьорював.

Таким найчастіше згадується він мені з своїм ясним старечим обличчям, оточений свитами, полотняними сорочками й плахами. І надзвичайно влучно сказав хтось після смерті Володимира Короленка:

— Легко лежати в землі Короленкові: дорога була людина!

Вадим Чечва

Різдвяні мигунці...

(Жмут споминів)

За вікном розгулялась метелиця, кидаючи свавільно в шибки мого вікна жмені снігу. Слідкуючи за клубами сізо-голубого цигаркового диму, я дав волю думкам і потону в морі споминів минулого. Каштанова вітка, поштовхувана вітром, ритмічно стукала в шибку, а думки, ніжно-трепітливі передсвяточні думки, відсвіжували в моїй пам'яті наше минуле. Сила і воля до життя та вічна, жорстока боротьба за існування мого племені, моєї нації, відзеркалювались в тягlostі нашого життя-буття десь аж з трипільської доби. Ота тягlostь і одноцілiсть нашого буття показані якнайкраще у наших вікових традиціях. В прастарих обрядах. В святвечірніх звичаях і в колядках та щедрівках, що збереглись у дещо зміненому вигляді до наших днів, ще з передхристиянських часів. Думаю, що не буде пересадом, якщо скажу, що моє, бойківське плем'я, зберегло їх у найкращому вигляді...

І знову думки, мов наплив морської хвилі-буруна, шугнули із затишної кімнати в Америці на Тихий океан, близ якого довелось перебувати, і почерез океан помчали в Середземномор'я, а там почерез Дарданели і Босфор в Козаче Море і на мою рідну Україну, летіли Дністром у Карпати, на Бойківщину, в моє рідне село.

Ось в моїх думках усявелич любимої Карпат. — Хто зна, чи не залізні полки старих Римлян, оперті об Карпати, занесли на нашу землю оті "Календи", тобто свята перших днів січня. Світло Христової науки вхлонуло наші поганські традиції і наліт чужих звичаїв і зродило нові, чудові християнські звичаї та традиції.

І знову мигунцями скачуть думки. Свят-вечір, багата кутя... Оті символи багатства та миру. Миру як у родині, так і в народі. Думки спалахами замигтіли... Здається мені, що я в рідній хаті в днях першої юности. Ще в тій старенькій, соломомою шитій хаті, малим хлоп'ятком із куделею золотистого волосся тулю личко до шибки, роздмухую паморозь і чекаю першої зірки... У вухах так чітко, так близько пролунав мій дзвінкий окрик: "Мамо, тату — зірка, зірка!" А ось і батько входить, мій любий, сьогодні покійний батько, входить в хату. На вусі осів мороз, очі зорями і любов'ю сяють, а в

руках дідух — великий вівсяний сніп... — “Христос Раждається!” — це батько, а мама, я і сестри навипередки — “Славіте Його!”. Дідух мандрує на покуття, а я з мамою накладаємо сіна під обрус і на долівку. Батько світить свічки за померлих предків, та за тих, що згинувли в обороні рідної землі, а я з мамою та сестрами на ялинці. Сідаємо за стіл. Батько на покутті, а там я і сестри за віком. Мати приносить страви. Клякаємо до молитви і споживаємо святвечерю. Перша ложка куті в дійницю на покутті за дідухом — це для духів предків. Друга на стелю, щоб бджілка велася. У комині жевріє вугілля, зложене рядочком, і тут по черзі кожний з них символізує жито, овес, картоплю, просо, ярину і т. п., опісля, як вони погаснуть, батько глядітиме, на котрих з них найбільше попелу осіло — це питома ознака, що буде добрий урожай, котрий вугілля не залишає попелу — не буде на те доброго урожаю... На столі пишається грейчун, звичайно житній, рідше пшеничний хліб із малою головкою на верху. А матуся приносить і приносить традиційні дванадцять страв... Як згадано, перша кутя з маком і медом (але борони Боже згадати на Свят-вечір “мак” — блохи будуть цілий рік). ...Після куті ліниві вареники з капустою, бараболя з льняною олією, риба, гречані голубці, узвар із сушеної садовини, колочений горох, бобик із часником, капуста, борщ з ушками, смажена бараболя із садовиною і пішо-няна каша з олією. Часами була зміна страв, але числа “дванадцять” суворо додержувано. Після вечері батько проводив знову молитву і починав співати колядок. Першою колядували ми “Бог Предвічний”, а там інші та інші... Після цього ми стрибали в сіно під стіл і кудкудакали як курка, щоб кури добре неслися, та перевертались в сіні. — В цю ж ніч не годилось спати, ані світла гасити. Зрештою, треба було і в стайню крадькома забігти та послухати, що Лиса із Красною в той вечір розмовляють, це ж єдиний день в році, коли худібка людським голосом говорить...

Опісля йшли ми цілою родиною до дідуся і бабусі -- святвечерю несли, а там завжди діставали від милої бабусеньки гарні подаруночки. Під світанок, я як старшенький ішов з батьком до церкви, а мати оставалась з малечею. На другий день можна було йти з колядою. Мої товариші, звичайно старшенькі, бо я ще тоді був малий “бобик”, ішли із зіздою, я звичайно був “ангелом”. З колядою ходили ми аж до Василія. Вертеп, ходження з зіздою були для мене завжди найбільшою розкішшю. Опісля, як я підріс і пішов у Льва-Город до школи, в часі вакацій теж ходив я з колядниками по селі. Колядували “на Просвіту”, “на Рідну Школу”, на “Політв’язнів” тощо.

Метелиця за вікном не ущухає. А в голові у мене теж метелиця. Розхрістані думки б’ються мов риба об лід. Спомини, навівають спомини, а все грізніші, суворіші, твердші — як твердим життя людини буває...

Ось перед моїми очима картина-віз’я Свят-вечора в станиславівській тюрмі. Я староста камери, а біля мене майже три чверті сотні таких же як і я в’язнів. Не тільки українців. Є тут поляки, жида, ма-дари, кілька москалів, один узбек... Всі вони знають, що у нас, в

українців, сьогодні велике свято. Всі вони, щойно тут, в тюрмі, співчувають нам і розуміють нас, бо і їхня доля така ж як наша... В цьому вечорі хліб служить нам за "грейчун", а каша за кутю. М'ясних страв ми, українці, не їмо — іншим віддаємо. До речі, більшість із нас увесь день постила. Постила і молилась. Молилась так широко і так палко як рідко коли на волі може молитись... Складаю друзям недолі святочні побажання і починаємо співати колядки. В етер лине могутнє "Бог Предвічний", колядка, яка, здається, тюремні мури ламає. Большевицький стрілок б'є чоботом у двері і наказує "замалчать", та колядка чимдалі міцніє, її підхоплюють в'язні інших камер і вся тюрма, здається, лунає великим протестом, уміщеним у традиційні слова колядки аж ген у вільний світ, щоб зрушити сумління тих, що волю зберегли і про демократію та права людини говорять...

Метелиця кружить і кружить. Лапаті сніжинки виводять якийсь ритмічний танок. Думки розтривожені підсувають їм мелодію незнану, і на сціплені до болю уста тиснуться, але вийти не сміють якісь грізні, страшні слова...

Налітає хвилевий "будьто-спокій" і знову укладаються верстви думок-споминів. Ось я з друзями під Різдво в голодному Казахстані. У колгоспі ім. Кірова — хатарчинського району. Треба Свят-вечір і свята стрічати, а ми без грошей, як турецькі святи: в кишені ані копійки! Немає хліба, немає їжі, немає одежі. Наш брат десятками день-у-день гине від черевного тифу, сотні костеніють на вулицях і їх, як ломаччя, збирають і відвозять на окопище...

Та вертатись до Свят-вечора треба. Собака прийшов на вируку. Старий, послужений узбецький собака, бо і гроші, і м'ясо було і — Свят-вечерю справили...

Хуртеча за вікном ущухала. Мої макабричні думки-спомини зникли і виринали нові, кращі, інші...

Ось пригадалась Свята Земля і наш спільний Свят-вечір у Яфі. Його можна зрівняти хіба з тим, що ми його проводили 1943-го року в Канакіні (Ворота Пекла, в Іраку). Тоді то, так як і в Яфі, у мене в шатрі зібралось близько сотні українців-жовнірів андерсівської армії на Середньому Сході. Свята, проведені в Яфі, це одні з найімпозантніших свят, проведених в часі нашої невільної Одиссеї. Яффа (древня Йопія) згадується в Діяннях св. Апостолів (IX, 43) і належить до найстарших, ще передпотопних міст світу. Ми зібрались у монастирі св. Тавіти, що її воскресив колись св. апост. Ієтро. А що в цьому монастирі перебувало багато українців, звільнених, але удержуваних польських консулятом, ми вирішили провести тут нашу спільну Свят-вечерю. На означений час з'їхались туди українці з Гайфи, Єрусалиму, Тель-Авіву та інших місцевостей Палестини. Нзшу громаду очолював дебелий козарлюга, підполковник УНР Павло Базилевський, голова Союзу Українців Великої Британії на Середньому Сході. З ним приїхав підполковник інж. Пожар, колишній представник гетьмана Павла Скоропадського в Москві, на місці перебував

сотник УСС-ів і колишній голова Української Громади в Берліні — та багато інших. Заходимо в хату. Широким річищем полилась дружня, щира розмова. Витворюється рідна атмосфера. Ми чуємо серцем, що ми — одна українська родина...

Господарі застеляють столи та запрошують до першої в часі скитання, справді багатой, традиційної святвечері. Широю молитвою започатковано трапезу. Появляється традиційна кутя плугатарсько-трипільської України та інші традиційні страви. А після святвечері стіни хатини потрясла могутня колядка "Бог Предвічний". З погідної палестинської ночі гляділа у вікно зірка трьох мудрців зі Сходу. Стрункі кипариси молитовно хитали віттям, а десь у далечині шуміло Середземне море, навіваючи тугу за мандрами у таємниче невідоме...

Горіло вогнями світил місто. А братія не вгавала. Здавалось, колядкам, пісням та розмовам кінця не буде. Довго в ніч лунав наш гомін. Неодин плян чи задум тоді зродився тут. Та прийшли інші дні. Почались нові мандри і наша братія розбрилась по світі. Деяких уже і в живих немає. Маліє наша громада, але в усіх тих, хто в живих zostався, залишилися милі згадки та рожеві спомини про світле майбутнє. Про світле майбутнє як не наше, то нашої землі, українського народу...

І знову хуртеча піднялась за вікном. Вихор кидав у вікна жменями снігу. На вулицях ні душі. Вихор загнав усіх в затишшя хат. Тільки моя розбурхана душа не мала спокою. Тільки у моїй голові горів вогонь. Тільки думи роями вилітали і стелились стрепіхатими рядами на папері. Виринуло як на долоні сьогодні. Оте чудернацьке "сьогодні", здобуте по двадцятьох літах скитання. Ціле десятиліття пробув у Канаді, думав тут знайду захист перед бурунами долі і чекатиму великого моменту, коли моя батьківщина покличе на остаточний змаг за волю. Та — не суджено. Довелось переїхати на землі Вашингтона і тут, над Тихим океаном, робити підсумки пройденого шляху та снувати спомини про минуле. Здавалось би, що тут, у родинному крузі, з дружиною та діточками, знайду спокій і задоволення. Та немає спокою. Мабуть, кров така вже в моїх жилах неспокійна. Мене манить далекий шлях, манить змаг і боротьба, манить творча праця...

А праці в Новому Світі для української громади багато. Ех, як багато! Наша братія остигає із своїх великих запалів. Наші громадські діячі покидають сірі ряди. Більшість українців іде по лінії найменшого спротиву або потопає в морі дрібничкових спорів та незгод, а великі і святі ідеї затьмарюються, щезають, гинуть. Золотий божок — модерний матеріалізм — похлонує віру в Бога, віру в свою націю, віру в наше краще майбутнє. То тут, то там появляються "малі люди", з'їдачі хліба і надають напрям громадському життю. Полином і ковиль-травою заростає наша культурно-освітня нива. Несвідомим яничарством і відступництвом позначається батьківський дім. Ми губимося, маліємо і розпливаємось у чужому морі. Та нехай відпадають слабодухи. Нехай щезають доробкевичі, але завжди зістанеться авангард святих і великих лицарів, носіїв наших релігійних і національних традицій, а тому ми непереможні...

Н а ш і н ф о р м а т о р

А Д В О К А Т И

ДНПРО БОГДАН
527 Bloor St. W. — LE 4-3011

С. В. ФРОЛЯК
62 Richmond St. W. — EM 2-2585

МИРОСЛАВ ОЛІЙНЮК
527 Bloor St. W. — LE 4-3198

Л. В. ЛІТВИН
575 Queen St. W. — EM 6-7040

McCula William
Василь Микұла

352 Bathurst St. — EM 6-9651

ВАСИЛЬ ПАЛАМАР
17 Queen St. E. — EM 2-1941

СТЕФАН ЗАГУМЕННИЙ
6 Adelaide St. E. — LE 4-6217

P. Zinko Dzinkowski
1 Roncesvalles Ave. — LE 1-1054

ОЛЕГ МАНДРИК
383 Roncesvalles Ave. — LE 4-8911

Н О Т А Р І

Я. ПОГОРЕЦЬКИЙ
580 Queen St. W. — EM 8-7207

Д Е Н Т И С Т И

Д-р Я. А. ГОРЧИНСЬКИЙ
312 Bathurst St. — EM 3-6373

Д-р В. Л. СТЕЧИШИН
982 Bloor St. W. — LE 2-1942

Д-р БОГДАН ЗАПУТОВИЧ
366 Vaughan Rd. — RU 7-7901

Dr. E. Wachna
386 Bathurst St.

Л І К А Р І

Д-р РОМАН БАВИН
46 Crang Ave. — LE 2-4000

Д-р РОМАН ЦУРКОВСЬКИЙ
242 Runnymede Rd. — RO 6-8051

Д-р В. ДЕВЕРА
312 Bathurst St. — EM 4-8532

Д-р. А. ФЕДИНА
288 Bathurst St. — EM 3-3661

Д-р НАДІЯ ІВАХНЮК
409 Dovercourt Rd. — LE 3-9992

Д-р Ф. МЕЛЬНИК
750 Dovercourt Rd. — LE 6-1619

Д-р Г. ШИМАНСЬКИЙ
312 Bathurst St. — EM 6-3874

Д-р І. ВАСИЛЕНКО
567 Bathurst St. — WA 2-8657

Д-р А. ВОЛОЩУК
258 Bathurst St. — EM 6-3134

Д-р О. В. ЯРИЙ
4687 Yonge St. — BA 1-6565

Д-р В. ЖІНЧИШИН
606 Bathurst St. — LE 3-3423

Д-р Д. КЕБАЛО
272 Bathurst St. — EM 8-4140

Д-р С. КУЧМЕНДА
312 Bathurst St. — EM 8-3204

Д-р Е. ШКЛЯР
1334 King W. — LE 6-8994

К Н И Г О В О Д И

Т. ЮРІЙЧУК
580 Queen St. W. — EM 4-4877

А П Т Е К И

Sanitas Pharmacy
К. і Н. Медвідські

204 Bathurst St. — EM 3-3746

Christie Drugs
Василь Федорів

451 Christie St. — LE 6-8151

MEDICUS PHARMACY
O. Chabursky — O. Dzulynsky

312 Bathurst St. — EM 8-4956

КРЕДИТОВІ СПІЛКИ

БУДУЧНІСТЬ
140 Bathurst St. — EM 6-9863

УКРАЇНСЬКА (Торонто) КРЕД. СПІЛКА
297 College St. — WA 2-1402

105 Edwin Ave. — LE 2-3646

КРЕДИТОВА СПІЛКА
ПРИ ЦЕРКВІ М. В. Н. П.

278 Bathurst St. — EM 8-4227

КРЕДИТ. ПРИ ЦЕРКВІ св. о. НИКОЛАЯ
770 Queen St. W. — EM 4-2774

FREE UKRAINIAN SOCIETY (Tor.)
CREDIT UNION LTD.

823 Dundas St. W. — EM 4-6597

АВТОМАШИННИ

Parkway Auto Body Repairs
1974 Dundas St. W. — LE 1-1227

БУДІВНИЧІ
Accurate Builders Ltd.

Wood Manufacturing Co.
734 Dundas Highway 1st Line

Dixie, Ont., Post Office AT 9-8601

ДЕКОРУВАННЯ

My Grade Paint & Wall Paper
М. Ковальський — В. Косар

23 St. Johns Rd. — RO 7-0464

ДРУКАРНЯ КНІВ

686 Richmond St. W.
Toronto, Ont. — EM 3-7839

Industrial Coating Co.

Українська фабрика фарб і лакерів
Т. М. Болар
838-840 Eastern Ave. — HO 6-3634

І А Р А Ж І

Walter Dorosz Service Station
Tires — Batteries — Washing
1507 Dupont St. — LE 5-4995

Star Motors Service Station

О. Крушельницький — В. Тимоць
3441 Dundas St. W. — RO 6-7721

George's Garage

Ю. Кулаківський
1 Ray Ave., at Weston Rd. — RO 6-6744

ФОТОГРАФІ

Anne's Photo Studio

В. Трач
865 Queen St. W. — EM 8-3147

Astor Studio

Осип Васік
828 Bloor St. W. — LE 4-1907

Steven Photo Studio

Ст. і О. Кутовий
927 Bloor St. W. — LE 1-0777

КЛИШАРНЯ

Aurora — Photo Engravers Co.
525 King St. W. — EM 8-4995

ЮБЛЕРИ

Kushnir's Credit Jewellers
529 Queen St. W. — EM 6-1384

КНИГАРНІ

ARKA Bookstore

575 Queen St. W. — EM 6-7061
Пластова крамниця "ПЛАЙ"
344 A Bathurst St. — EM 8-5243

Пластова крамниця "ПЛАЙ"
768 Queen St. W. — EM 3-2748

М'ЯСНІ ВИРОВИ

І. та Ю. ПАВИЧІ
809 Queen St. W. — EM 4-0658

Essex Packers Ltd.

Гнат Поворозник
Hamilton — Toronto — EM 6-2127

Ontario Meat Products

О. Ревега
783 Queen St. W. — EM 4-7720

SUPERIOR SAUSAGE CO.

Рихлицький — Худоба — Спорняк
1 A Montrose Ave. — 1006 Dundas W.
LE 1-8422

М Е Б Л І

Alpha Furniture Co.

735 Queen St. W. — EM 8-4235

Empire Furniture

І. Козак і Б. Крамарчук
668 Bloor St. W. — LE 1-4771

Rochester Furniture

М. Герус — М. Дейнега
423 College St. — EM 4-1434

Royce Radio & Furniture Co.

Лев Дюпта — власник
1529 Dupont St. W. — LE 5-0175

МОЛОЧАРНІ

M-C Dairy Co.

212 Mavety St. — RO 6-6711

Green Vale Dairies Ltd.

3156 Dundas St. W. — RO 7-1728

Roger's Dairy Ltd.

459 Rogers Rd. — RO 9-7193

ОБЕЗПЕЧЕННЯ

Y. Onyschuk & Co.

Асекурація всіх родів
333 Roncesvalles Ave. — LE 4-4241

О Д Я Г:

E. DUMYN LTD.

550-552 Queen St. W. — EM 4-4726

Styl eta x

С. Медичний

555 Queen St. W. — EM 6-0934

О Р Б І Т

Shoes — Novelty — Gifts Centre
434 Queen St. W. — 438 Bloor St. W.
EM 6-4572 WA 3-8009

Panama Shoes

Федір Лавринюк
610 Queen St. W. — EM 4-0518

ОГРІВАННЯ — ФОРНЕСИ — ОЛИВА

Alberta Fuel Ltd.

420 Bathurst St. — WA 2-6862
Future Fuel Oil Ltd. & Service Station
945 Bloor St. W. — LE 6-3551

New Way Plumbing & Heating Co.

Михайло Сетник і Осип Соляк
892 Bathurst St. — Tel.: LE 5-6654

П Е К А Р Н І

U. P. A.

HOME TOWN BAKERY

164 Kane Ave — RO 7-7246

Beaver Bread Ltd.

103 Lightborne Ave. — LE 5-7445

The Future Bakery

А. і Р. Вжеськівські
735 Queen St. W. — EM 3-9637

ПОХОРОННІ ЗАВЕДЕННЯ

Василя Заліщук
455 Queen St. W. — EM 8-5370

Cardinal J. & Son
366 Bathurst St. — EM 8-8655

РЕАЛЬНОСТЕВІ БЮРА

Д-р І. БОЙКО
383 Roncesvalles Ave. — LE 4-8821

Р. ЧОЛКАН
527 Bloor St. W. LE 2-4404

W. Hrynyk — Real Estate

В. В. Гриник
876 Dundas St. W. — EM 3-5316

РЕСТОРАНИ

Gloria Grill & Delicatessen
Любомир і Стефа Крохмалюки
883 Queen St. W.
883 Queen St. W. — UN 1-0041
Res.: EM 6-3109

"ОДЕСА" РЕСТАВРАНТ

Ст. Гуляк
512 Queen St. W. — EM 8-0005
Victoria Grill
П. і В. Наумчуки
612 Queen St. W. — EM 6-3380

ЗАЛІЗНІ ТОВАРИ

W. H. Lake Hardware Ltd.
608 Queen St. W. — EM 3-3129
Taglietti Hardware

П. Головатий
1477 Dundas St. W. — LE 6-3826

Denison Hardware Store

Григорій Ковалишин
472 Queen St. W. — EM 6-1447

Toronto Refrig. Fixture Co.
937-947 Queen St. W. — EM 4-5461

Українська гуртіаня споживчих товарів
UBA Trading Co.
WA 2-6115 WA 2-6116
420-428 Bathurst St.

НОВЕ ВИДАННЯ! ● "Нашим Дітям — ОПДЛ" ● НОВЕ ВИДАННЯ!

БАБУНИНІ КАЗКИ

Т. ВІЛЕЦЬКОЇ

для дітей кожного віку

Розкішна книжка з численними, в тому повнокольоровими ілюстраціями мистця М. Левицького, глибокозмістовні, релігійно й національно виховні казки, цікаві не тільки дітям і юнацтву, а й дорослим. Прекрасний дарунок, зокрема як "нагорода пильності" для учнів-учениць наших Рідних Шкіл, як також надається на шкільну лектуру.

Цна тільки кан. дол. 1.50, в твердій оправі кан. дол. 2.00.

Книгарням і Рідним Школам знижка.

Замовлення і належність слати на адресу:

W-wo "Nashym Ditiyam" — 39 Jennings Ave., Toronto 9, Ont., Canada

● Рідна дитяча книжка — в руки кожної української дитини! ●